

UDC 821.161.2.09(477.82)

doi: <https://doi.org/10.15330/clid.3.1.80-103>

ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА ВОЛИНСЬКОГО КРАЮ ЯК ТВОРЧИЙ ФЕНОМЕН

CHILDREN'S LITERATURE IN VOLYN REGION AS A CREATIVE PHENOMENON

Микола Мартинюк

КЗВО “Луцький педагогічний інститут” Волинської обласної ради, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2651-7369>

Abstract. The present review article offers, for the first time, a comprehensive analysis of the distinctive features and dynamics underlying the formation and development of Volyn children's literature as a creative phenomenon, examined through the prism of both the collective body of its authors and the individual artistic characteristics of selected representatives. The study substantiates the principal approaches to defining and conceptually framing the notion of a “writer of the Volyn region”. It further proposes a typology of authorial differentiation based on the degree and nature of writers' affiliation with Volyn as a region, conceived as an integral and organic component of the broader national literary system while taking into account the multidimensionality of the literary process and the interregional connections manifested in the work of these authors.

The article outlines the evolution of scholarly reflection and systematization of the region's children's literature, tracing its trajectory from isolated authorial attempts at the end of the twentieth century to contemporary conceptual publications, including the anthology *Read about Your Native Land*. The development of Volyn children's literature is examined within a three-tier paradigm (“classics” – “pioneers” – “contemporaries”), which reflects the historical dynamics of the literary process. Particular attention is devoted to the contemporary stage of literary production for children, characterized by an expansion of the authorial corpus, genre and stylistic diversity, and an active engagement with and reinterpretation of folklore traditions and sources.

The article analyzes the works of leading representatives of regional children's literature, including Nadiya Humeniuk, Yosyp Struciuk, Nina Goryk, Vasyl Slapchuk, Mykhailo Pronko, Ivan Chernetskyi, and others. Their writings exemplify a high level of artistic excellence, genre richness, and an organic synthesis of folk-poetic traditions with original authorial elements. The study concludes that Volyn writers have made a significant contribution to the national Ukrainian literary process and to the formation of the contemporary canon of children's reading.

Keywords: children's literature, literary process, creative phenomenon, writer, literary language, anthology, artistic skill, genre and thematic range, Volyn, native land, readership.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Будь-яка велика національна чи світова література розпочинається і виростає з літератури локальної, регіональної. Українська класична літературна спадщина – це передовсім вершинні здобутки красного письменства Волині, Полісся, Поділля, Слобожанщини, Таврії, Причорномор'я, Галичини, Буковини, Закарпаття та інших куточків материкової й діаспорної України. Канон українського дитячого читання, за яким розвивається вся національна дитяча література дотепер, сформувала ще свого часу на шпальтах щомісячного ілюстрованого журналу “Молода Україна” й відтак утвердила в українській традиції письменниця, редакторка і видавчиня Олена Пчілка, на чому так чи інакше акцентують свою увагу ряд сучасних дослідників цього сегмента академічної письменницької творчості (Бабійчук, 2025; Мартинюк, 2016; Мартинюк & Мартинюк, 2025; Новаківська, 2021; Мартинюк & Мартинюк, 2026). Для того, щоб мати повне неупереджене уявлення про авторів і тенденції розвитку сучасного літературного процесу в Україні в проекції на дитячу літературу, на часі ґрунтовно дослідити і якомога повніше увести в глобальний всеукраїнський літературний контекст генеративні процеси та персоналії, які відбувалися й відбуваються на локальному рівні в усіх куточках і регіонах України. Одним з перших кроків до об'єктивації цієї проблеми якраз і покликана стати наша оглядова науково-аналітична розвідка.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сьогодні проблемам вивчення дитячої літератури в освітньому процесі значну увагу приділяють ряд укладачів сучасних шкільних програм та програм для дошкілля, теоретиків-науковців і вчителів-практиків (Горбач, 2019; Зайцева, 2013; Качак, 2017; Качак, 2025; Новаківська, 2021 та ін.).

Репертуарний перелік персоналій авторів, котрі репрезентують дитячу літературу нашого краю, слід розглядати за кількома критеріями, зокрібно:

- 1) письменник повинен мати безпосереднє відношення до Волині (народитися і/чи бодай деякий час мешкати та працювати тут);
- 2) бути професійним літератором, головно належати до лав НСПУ (як поодинокий виняток – істориком, журналістом, освітянином);
- 3) мати у власному портфоліо видані дитячі книги або окремі текстові публікації в журнальній періодиці для дітей, спеціалізованих виданнях, антологіях, хрестоматіях тощо.

Конкретизації тут потребує хіба перший критерій: отже, представниками красного письменства, які зреалізували себе в царині дитячої художньої творчості, є:

- а) літератори, які народилися в Лесиному краї, весь вік жили й творили тут;

б) митці, які народилися на Волині, але значну частину свого життя мешкали деінде поза її межами;

в) автори, котрі народилися в інших регіонах, але тривалий час жили і/чи живуть на тутешніх теренах;

г) дитячі письменники, які народилися не на Волинській землі, але певна частина, період їхнього життя, становлення, професійної реалізації минули саме тут.

З огляду на це, цілком закономірним нам бачиться одночасна представницька приналежність одних і тих самих творчих особистостей до різних регіонів України (наприклад, О. Богачук, Дара Корній, В. Лучук, І. Павлюк, О. Палійчук, Олена Пчілка, І. Січовик, Леся Українка та ін.), а в часі сучасної війни – і до деяких європейських держав (Т. Бондар, О. Кротюк, Ю. Смаль) (див.: Мартинюк & Мартинюк, 2026). Найповнішим на сьогоднішній день виданням, де концептуально обґрунтовано, зібрано, опрацьовано й систематизовано дотеперішнє напрацювання українських майстрів слова Волині в галузі дитячої літератури, є хрестоматія “ЧИТАЙ ПРО РІДНИЙ КРАЙ” (Мартинюк & Мартинюк, 2026). Треба сказати, що аналогічні спроби комплексного осмислення, упорядкування й зібрання під однією палітуркою творчого доробку краян, адресованого аудиторії наймолодших читачів, здійснювалися науковцями, методистами й раніше (Кондратович та ін., 1999; Хомич, 2003; Вітюк & Данилюк, 2015; Вітюк, 2019; Мацюк, 2025; Згоранець & Тарасюк, 2026), проте несвідоме неврахування деяких з перерахованих вище критеріїв (або за основу аналізу бралися дещо інші критерії) та дотодішня відсутність чітко й ґрунтовно розробленої бази аналізу не дозволила забезпечити пошуковцям близький до ідеального результат.

Процес модернізації та вдосконалення сучасного канону дитячого літературного читання на Волині, що спирається на вікові літературні традиції регіону, активізувався наприкінці ХХ століття. Початком цього етапу став вихід 1997 року посібника “Стежина (Волинська читанка)” – першого концептуального ілюстрованого видання, яке систематизувало творчий доробок волинських майстрів слова для освітніх потреб (Ковальчук & Коробчук, 1997). До того часу окремі імена й твори письменників Волині, як уже зазначалося, лише зрідка й у незначній кількості з’являлися на сторінках всеукраїнських хрестоматій та антологій для дітей – зокрема, Л. Лежанська, В. Лучук, П. Мах, Й. Струцюк. І причина полягала зовсім не в можливих цензурних обмеженнях на державно-ідеологічному рівні, не в упередженому, маргіналізованому чи вибірково ставленні укладачів подібних книжкових проєктів до місцевих авторів і не в недостатній якості чи кількості їхніх текстів, адресованих наймолодшій читацькій аудиторії, а радше в тому, хто з представників краю активно працював і позиціонував себе в галузі дитячої літератури.

Поступово ситуація почала змінюватися: на дитячу літературу частково переорієнтовують свою творчість Н. Горик, Н. Гуменюк, М. Пронько,

В. Слапчук, І. Чернецький та ін., причому дехто з них, що важливо для їхньої подальшої індивідуально-авторської характеристики, щойно став на цей шлях. Уже на початку 2000-х років спершу вчителі-практики й методисти, а згодом і волинські науковці почали систематизувати місцевий літературно-художній матеріал для наймолодших читачів, а також для початкової та середньої ланки освіти, і на цій основі здійснили доволі успішні спроби укладання й видання краєзнавчих хрестоматій та навчальних посібників подібного змістового й тематичного спрямування (Кондратович та ін., 1999; Рисак та ін., 2000; Хомич, 2003). На якісно новому, значно вищому – вже науковому – рівні ці процеси активізувалися з перспективою перевидання впродовж останнього десятиліття: (Вітюк & Данилюк, 2015; Вітюк, 2019; Мацюк, 2025) та ін.

Взагалі дитяча література Волинського краю як творчий феномен має в глобальних планетарних і темпоральних масштабах відносно недовгу історію – усього трохи більше століття, якщо принципово не долучати до цього пласту оригінального художнього матеріалу творчість народнопоетичну. Розвиток літературного процесу на тутешніх теренах, зокрема, в сегменті творчості для дітей, упродовж останнього століття доцільно розглядати крізь призму трирівневої парадигми: класика (фундаментальні постаті рівня Олени Пчілки та Лесі Українки), світочі (митці, чий творчий спадок став визначальним для поступу регіонального письменства) та сучасники (автори, які репрезентують літературне обличчя краю сьогодні).

Літературний процес у Волинському краї завжди був і є неперервним. 1980 року культурно-мистецьке й літературне життя тут помітно активізувалося. Саме тоді, 25 жовтня, в родинному гнізді Косачів Колодяжному було підписано протокол про створення волинської філії на ту пору ще радянського штабу Спілки письменників України. Упродовж наступних 45 років Волинська обласна організація НСПУ кількісно зростала й нині об'єднує сорок двох професійних літераторів. За цей час були досягнуті вагомні здобутки, проте не обійшлося й без болісних і непоправних втрат, насамперед людських. У цей період письменницька творчість у регіоні, як і в Україні загалом, розвивалася в руслі сформованого ще Оленою Пчілкою на основі здобутків її попередників і закріпленого впродовж усього ХХ століття в національній традиції канону класичної української дитячої літератури (див.: Мартинюк & Мартинюк, 2025 або Мартинюк & Мартинюк, 2026).

Значна частина авторського доробку волинян для дітей в історичній перспективі, а саме він є присутнім підґрунтям окреслення умовної другої групи митців – “світочі”, вже став загальнонаціональним класичним надбанням, а його творці завершили свій земний шлях. Протягом останніх десятиліть Волинь втратила потужну плеяду талановитих спілчан, які писали для дітей: О. Богачук, В. Гей, І. Корсак, С. Костюк, О. Криштальська, Л. Лежанська, П. Мах, А. Махонюк, М. Онуфрійчук, М. Пронько, В. Простопчук, О. Рисак, І. Чернецький та ін. Зауважимо, в цьому переліку згадано імена спілчан, які

поряд з текстами для дорослої аудиторії творили літературу для наймолодшого читача, тобто це були універсальні творчі особистості, які мали що сказати і розповісти для різновікової читацької аудиторії.

Ситуація з третьою групою митців – “сучасниками” – є значно складнішою. Сучасна дитяча література активно формується в онлайн-просторі, і далеко не всі її автори ототожнюють себе з НСПУ чи, скажімо, навіть з альтернативною їй АУП (Асоціацією українських письменників), попри те, що створюють якісний і конкурентоспроможний текстовий продукт. У зв’язку з цим їх доречно розглядати як професійних письменників, учителів-практиків, які, подібно до колись В. Сухомлинського, видають на-гора високоякісний літературний та водночас навчально-ілюстративний матеріал для власних педагогічних концепцій, орієнтований на наймолодшу читацьку аудиторію; істориків-краєзнавців, здатних на високому художньому рівні популяризувати події давнього й порівняно недавнього минулого рідного краю; журналістів, які, вправно володіючи словом, виходять за межі традиційної публіцистики і за рівнем майстерності не поступаються визнаним професійним літераторам. Натомість аматорів у цьому контексті свідомо не враховуємо, адже їхні численні багатослівні спроби письма здебільшого є або тривіальними, недосконалими, позбавленими художнього й естетичного смаку, або ж вторинними й неоригінальними: навіть за наявності певної технічної вправності вони повторюють уже відомі в літературі теми, сюжети, образи та ідеї.

Переважна частина текстів, що представляють третю групу як професійний сегмент красного письменства, який визначає тон і формує обличчя сучасного літературного процесу у сфері дитячої й дорослої літератури, ґрунтується на традиціях усної народної творчості, а також на специфічних фольклорних формах, створених самими дітьми для своєї вікової категорії. Ці тексти природно виростають із цієї традиції та вишукано стилізовані з урахуванням усіх її тонкощів і нюансів, які майстерно втілюють у своїх творах їхні надзвичайно обдаровані, а подекуди й геніальні юні автори.

Творчість провідних представників сучасної волинської літератури часто ґрунтується на фольклорних традиціях та дитячому світосприйнятті. Так, глибокий зв’язок із народнопоетичною стихією простежується в текстах Н. Горик, Н. Гуменюк, Дари Корній, О. Кротюк, Й. Струцюка, Т. Юхимчука та ін.; поетичні мініатюри С. Цюриця можна розглядати як послідовну авторську стилізацію під народнопісенні жанри (віншівки, заклички, примовки, замовляння тощо); власний оригінальний стиль у “дитячій” творчості сформували Т. Бондар, В. Вербич, Н. Гранич, К. Корецька, О. Ляснюк, М. Мартинюк, В. Слапчук, Ю. Смаль, вірність традиційним поетичним формам зберігають І. Павлюк, О. Пашук, В. Штинько. Найкрасномовніше ж про кожного з цих митців можуть засвідчити їхні оригінальні твори.

Серед тих, хто останніх трохи більше пів століття задавав тон і потужно творив і творить обличчя дитячої літератури Волинського краю, передусім

треба назвати (градація за обсягом, ступенем внеску і якістю художнього продукту) Н. Гуменюк, Й. Струцюк, Н. Горик, В. Слапчук, М. Пронько, І. Чернецький, Ф. Мандзюк; тривалий час менше асоціювалися з Волиню, але мали й мають безпосередній стосунок до регіону, а, відповідно, їхній доробок для наймолодших не можна розглядати суто поза цим контекстом, – В. Лучук, І. Січовик, О. Палійчук, О. Кротюк, Дара Корній, Ю. Смаль та ін. (див.: Мартинюк & Мартинюк, 2026). Власне, доробок усіх цих авторів що першої, що другої групи аж ніяк не можна трактувати як явища локального характеру, бо твори багато кого з них завжди включалися до різного роду, рівня та статусу всеукраїнських дитячих хрестоматій, антологій, колективних збірників, спеціалізованих журнальних видань тощо. Проілюструємо цю тенденцію лише на кількох прикладах, називаючи тільки імена літераторів і співвідносячи їх з конкретним творчим книжковим проектом: Л. Лежанська, В. Лучук, Й. Струцюк (Чайковський, 1984), В. Лучук, П. Мах, О. Палійчук, І. Січовик, Й. Струцюк (Чайковський, 2005), В. Лучук, І. Павлюк, В. Слапчук (Гарачковська, 2011). На друге-третє десятиліття ХХІ століття частковий або розширений аналіз доробків для дитячої аудиторії окремих авторів Лесиного краю починають з'являтися в новітніх академічних виданнях підручничкового типу, як-от: Н. Горик, О. Кротюк, М. Мартинюк, І. Січовик (Качак, 2025), І. Павлюк, В. Слапчук (Кузьменко, 2017).

Говорячи про зміст літературної освіти на сучасному етапі розвитку історико-літературного процесу, сучасна дослідниця такого важливого пласту літературно-художньої творчості, як творчість для дітей та юнацтва, Т. Качак зазначає: “сучасна українська література для дітей та юнацтва різноманітна тематично і жанрово, позначена високою художньо-естетичною якістю і варта того, щоб бути змістом літературної освіти, а значить стати предметом вивчення у школах, вищих навчальних закладах, де готують майбутніх педагогів” (Качак, 2017). Опираючись на ці постулати, розглянемо творчий доробок окремих представників означеного феномена в контексті аналізу сутнісного об'єкта нашого дослідження. Такий підхід до проблеми здатен забезпечити підготовку висококваліфікованих фахівців уже на початковому (стартовому) рівні професійної освіти.

Слушною є також думка сучасної дослідниці художньої творчості для дітей Н. Горбач про те, що “зацікавлення творами літератури та необхідність у їх щоденному прочитанні формуються у школярів поступово”. І “це пов'язано із емоційно-естетичним впливом літератури як виду мистецтва, з її інформаційним потенціалом. Важливу роль у цьому процесі відіграє ознайомлення із творчим доробком письменників-земляків” (Горбач, 2019). Тому вдамося відтак до конкретних прикладів.

У творчому активі незаперечної лідерки видавничої реалізації Волинського краю, письменниці **Надії Гуменюк (1950)** понад 30 книг для дітей різної вікової аудиторії та юнацтва. У жанровій диференціації це і *поезія для наймолодших*

читачів (вірші, колискові, забавлянки, звукограйки, казки, вірші-писанки, веселинки, загадки, шаради, скоромовки, лічилки, жмурилки, мирилки тощо) – “Чапики-чалапики” (1999), “Веселка для Веселика” (2001), “Де гуляє Крокотам?” (2003), “Зайчик полем чеберяє” (2006), “Яка мама в Крокотама?”, “Загадковий дирижаблик” (обидві – 2008), “У Янгола під крилом” (2010), “Перекотиняв” (2018), “Як черепаха в чаплі чаювала” (2025) та ін.; *пригодницька проза* (оповідання та повісті) – “Боні і підземна ріка” (2007), “Літо з амазонками” (2011, 2023), “Чупакабра і чотири ‘мушкетери’” (2013), “Манюня і Марципан” (2015), “Сохатик і зуб дракона” (2023); *історико-пригодницька проза* (оповідання, казки, повісті, романи) – “Силует на вежі” (2005), “Таємниця Княжої гори” (2009), “Зустріч на Босому мосту” (2009, 2020, 2021), “Білий вовк на Чорному шляху” (2010, 2020), “Буслик хоче до Світязя” (2010), “Лелеча фортеця” (2013); *казкова проза* “Шуршик В. та інші: казки з Яринчиного саду” (2012); *підліткове фентезі на фольклорному матеріалі* “Роденія, або Подорож за веселку” (2020).

Надія Гуменюк чи не єдина на Волині авторка удостоєна за творчість для наймолодших кількох престижних всеукраїнських відзнак – премії Кабінету Міністрів України імені Лесі Українки за літературно-мистецькі твори для дітей та юнацтва 2013 року за книгу “Шуршик В. та інші: казки з Яринчиного саду”, того ж року за цю саму книжку – літературної премії “Звук павутинки” імені Віктора Близнеця і 2025 року – літературної премії імені Платона Воронька за поетичну збірку “Як черепаха в чаплі чаювала”.

Окремого розгляду заслуговує художня майстерність письменниці. Мисткиня досконало володіє словом, умінням звукописання, звуконаслідування, живописання мовними ресурсами, вправністю акцентуації та ритмомелодики, поетичні образи творить не лише традиційними засобами метафорики, а й через каламбури, дотепну гру слів і сенсів, поетичні паузи, риторичні призвуки, стилістичні фігури. Мова її творів, як і сама манера ведення оповіді, проста, легка, не обтяжена надмірностями, не позначена несмаком, напрочуд мальовнича, доступна і зрозуміла для сприйняття. Тонко, особливо – в поезії Н. Гуменюк, відчувається незримий зв’язок з фольклором, наскрізь просотаний щирим національним духом і колоритом:

*Хати – мов писанки барвисті,
І писанки – на рушнику.
Світ у вербовому намисті
Та у вишневому вінку.
Великий день, теплом написаний,
З дзвіниці дзвінко пролунав.
І сонце котиться, мов писанка,
Яку Всевишній розписав.*

(“Великдень”)

Для письменниці не буває табуєваних тем та образів, вона однаково вправна в усьому, ніби проживає, розчиняється, розкошує у слові, дозволяючи собі навіть часто-густо віртуозно покаламбурити задля оживлення того самого, зазвичай тривіального, стилістично “бездушного”, слова, досягнення максимального звукового і змістового ефекту:

Обіцяв кудлатий Гав:

– Не ловитиму я тав!

Буду гарно вартувати

Гусеняток біля хати.

Раптом з гілки чорна тава

Скік у двір – й до миски Гава.

– Гав-гав-гав! – загавкав Гав

І за тавою помчав.

Здивувалась дуже тава,

Дорікнула тава Гава:

– А казав же ж, а казав –

Не ловитимеш ти тав.

(“Обіцяв кудлатий Гав”)

Поезія Надії Гуменюк – то багатовимірні, багатовекторні, поліфонічні й водночас дитинні авторські світи, у змалюванні яких незримо проступає багатогранна й багатоіпостасна творча натура письменниці – трішки від журналістки, трішки від педагога, а найбільше – від мами й бабусі, яка вмє вести невимушений діалог зі своїм юним допитливим другом-читачем.

Приблизно такий самий жанрово-тематичний діапазон творчості нашого краянина, письменника **Йосипа Струцюка (1934)** – автора більше двох десятків книг для малечі. Переважно це широкий спектр *поезії для дітей*, щоправда не настільки урізноманітнений, як у попередньої авторки (вірші, казки, лічилки, загадки, навіть драматичні поеми тощо) – “Бузьків вогонь” (1969), “Я не шевчик і не кравчик” (1973), “Вареники” (1977), “Гостинець од зайця” (1979), “Безконечна казочка” (1984), “Іди, іди, дощику” (1992), “Зозуліні черевички” (2004), “Місячний зайчик” (2005), “Волинська абетка” (2013); захоплива й різноманітна *проза на природничу тематику* (оповідання, новели, етюди, казки, повісті) – “Червень – місяць тиші” (1980), “Гомін Турового урочища” (1981), “Романко і Трубач” (1984), “Буб” (1997), “Крилата квітка” (2004), “Воронько” (2005), “Чорногузка, або ж Пригоди за всякої погоди” (2008); *історико-пригодницькі оповідання* – “Помста козацька” (2003); *історико-біографічна повість* – “Потомок Ілька Муровця” (2021) та ін.

До слова, Й. Струцюку належить своєрідний рекорд у книговидавничій сфері, принаймні серед колег-краян, – його книжка для дітей “Вареники” була видана накладом 400 000 прим., а це означає, що митця сміливо можна вважати “Золотим письменником України” добрих чотири десятки років задовго до

безпосереднього узвичаєння цього почесного титулу конкурсним проектом “Коронація слова”. Вірші Й. Струцюка для дітей прості за формою, мелодійні та легко запам’ятовуються. Вони часто побудовані на яскравих образах природи, рослин, тварин, повсякденного життя дитини. Автор використовує гумор, гру слів і ритмічність, що робить його поезію привабливою для молодших читачів. Водночас у віршах митця закладено моральні цінності – любов до рідного краю, доброту, повагу до старших. Значну частину поетичних текстів для дівчорни письменник відводить історичній і національно-патріотичній тематиці, як-от у віршах “До сина”, “Запорозький козак”, “З Різдом Христовим!”, “Висівав хтось в небі зорі” та ін. У таких творах автор небагатослівний, але надзвичайно змістовний, поліфонічний і тим глибоко переконливий: тут тобі й наша велика і трагічна історія однією або кількома деталями, тут і цілком зримі тонкі багатовекторні алюзії, тут у двох-трьох словах, образах великий масив, нашарування фольклорних елементів, бачень, віри і вірувань, правічної мудрості, народної філософії, національної символіки:

*Висівав хтось в небі зорі,
знизу хвилі мерехтіли.
У далекі сині гори
ми з Телесиком летіли.*

*Волошкова наша мова
десь над Колобком гадала,
а сопілка калинова
про дива розповідала.*

*Як довкола все горіло
й чорні хмари підростали –
з Кожум’якою Кирилом
ми за рідну землю стали.*

*Сонце сходить на ромашки,
а де Змій лихий гуляє –
ми таки з Котигорошком
ще братів повизволяєм.*

(“Висівав хтось в небі зорі”)

Просто, змістовно і промовисто. Або взяти, до прикладу, поезію “Як виник Чумацький шлях”, у якій кількома строфами тонко і вдало передано глибину і біль вже призабутого, але такого важливого питомо українського явища і промислу в житті українців, як чумацтво:

*Неблизька дорога
З Криму на Волинь.
І риплять мажари,*

І ревуть воли.

*Вже б хутчій до рідних
Хуторів і сіл!
На мажарі – риба,
На мажарі – сіль.*

*По ярах, дібровах,
Балках і степах
Проляга чумацький
Довгий-довгий шлях.*

*Нічка темна-темна –
Як повернеш вбік,
Так і знай: загубиш
Дням і ночам лік.*

*А чумак дрімає
("Хоч би не заснуть!") –
Витягнув кресало
Та як кресанув!*

*Тютюнець турецький,
Люлька не проста –
Високо у небі
Іскри розкида!*

*І летять ті іскри
понад ним у тьму
І стають в дорозі
Зорями йому.*

("Як виник Чумацький шлях")

А це вже інший Йосип Струцюк – тонкий, закоханий в докільця, лірик, з унікальним музикальним слухом, звучний, уважний, спостережливий, подекуди дотепний і грайливий, і скрізь без винятку – чудовий захопливий оповідач:

*Поміж сонними горбами
до ріки лужком навскіс
виряджалися кульбаби
на зелений сінокіс.
Хто ж валитиме покоси?
Хто між роси забреде?
Чорногуз мантачку носить,*

*але косу не знайде.
Бубон сонця. Гей, музики,
прокидатися пора!
Срібні коники на смиках
розітнули срібну рань.
А небавом до забави
придивився горицвіт:
між веселої кульбаби
лисий затесавсь кульдід.
Ненароком скоком-боком
закаблуки викида,
аж ріка зітха глибоко,
аж в ріці цвіте вода.*

(“Поміж сонними горбами”)

У прозі для наймолодших читачів Й. Струцюк звертається до тем дитинства, дружби, родини та формування характеру. Оповідання та казки письменника мають повчальний, але ненав’язливий характер, часто містять елементи пригод або фантазії. Мова творів проста й образна, що сприяє легкому сприйманню й засвоєнню тексту. Його герої – звичайні діти або персоніфіковані тварини – допомагають юним читачам краще зрозуміти життєві цінності, відкрити для себе надзвичайно цікавий і загадковий світ природи. Творчість Й. Струцюка для дітей поєднує пізнавальність, виховний потенціал і художню виразність, сприяє розвитку уяви, мовлення, емоційної сфери та інтелекту дитини, формуючи національну свідомість і любов до всього українського, рідного.

Дещо скромніше в дитячій літературі представлена поетеса **Ніна Горик (1957)**. В її письменницькому доробку всього декілька книг для наймолодших – це поетичні збірки “Погожою дниною над Україною” (1997), “На ниточці родоводу” (2007), “Господарочка” (2008), “Як у картоплі народились картоплята” й одна прозова книжечка – “Казочки і колісанки для Максимка та Оксанки” (2018). Будучи педагогінею за покликанням, поетеса у своїй творчості для дітей вдало і вміло поєднує ліричність, образність і виховну спрямованість. Її дитяча поезія характеризується простотою й доступністю мови, мелодійністю та чітким ритмом, завдяки чому вірші легко прочитуються, сприймаються, засвоюються й запам’ятовуються. Авторка часто звертається до тем природи, зміни пір року, спостереження світу тварин і щоденного життя дитини. Образи її творів яскраві, теплі й зрозумілі, вони допомагають розвивати уяву та емоційне сприйняття маленьких читачів.

Загалом можна висновкувати, що Ніна Горик у поезії для дітей більше традиційна, академічна, аніж новаторська, експериментальна в усіх вимірах цього поняття. Сучасна дослідниця широкого пласту дитячої літератури Т. Качак відзначає у творчості поетеси такі питомі риси, як заглибленість у

“свій родовід, історію дідів і прадідів, рідний край”, попри те, авторці властиве живописання словом картин природи і світу, вміння “передати настрої сонячного ранку, веселого дощу і парасольок, пісеньку ластівки, ‘відчути душу’ яблуньки-циганки”, врешті, підсумовує науковиця, “авторка творить художньо вишукану, наповнену глибокими смислами, світлу поезію для дітей” (Качак, 2025). На підтвердження сказаного – промовистий авторський текст:

*Весна відкрила тайничок,
І з тайничка одного ранку
Веселий жартівник шпачок
Зненацька вихопив веснянку.*

*Він ніс у дзьобику її
Понад притихлою землею,
І озивалися гаї,
Озерам снилися лілеї...*

*– Фіть-фіть, ф’ю-ф’ю!
Гніздечко в’ю!
Збирайтесь, ластівки, під стріху! –
Веселу пісеньку свою
Він залишив мені на втіху.*

*І я весняночку пошлю
Аж до ясного сонця:
– Неси тепло траві, гіллю,
Пташині, бджілці і джмелю,
Усій моїй сторонці!
 (“Веснянка”).*

Серед облюбованих тем поетеси в адресованих дошкolarикам і молодшим школярам творах – дитина й Україна, рідні слово і мова, дитяче середовище і довкілля, народні звичаї та свята, дитинство славетних (Леся Українка, Шевченко), шкільні будні тощо, – словом, весь той постійно запитуваний художній матеріал, з яким має професійну потребу працювати сучасний освітянин, вчитель, методист, педагог-організатор в умовах і викликах НУШ. Важливе місце у творчості авторки посідає виховний аспект: в її віршах невимушено утверджуються такі цінності, як доброта, чесність, працьовитість, любов до родини та рідного краю. Поезія Ніни Горик має чітко виражений пізнавальний характер – знайомить дітей із навколишнім світом, формує дбайливе ставлення до природи, речей, повагу й шану до людей. Загалом її творчість спрямована на гармонійний розвиток особистості дитини у поєднанні з естетичним задоволенням, а також моральним і пізнавальним впливами.

Зовсім й відчутно інакшим у творах для наймолодших є письменник, лауреат Національної премії України імені Т. Шевченка в галузі літератури **Василь Слапчук (1961)**. Дитячій аудиторії на сьогодні він подарував кілька книжкових проєктів, зокрема: *поетичних* – “Йшов їжак бережком” (1992), “Миколаєва ніч” (2004), “Окраєць хліба” (2005) і *прозових* (оповідання, повість) – “Гарний настрій” (1991), “Зелений ведмедик” (1993), “Риба під парасолем” (2005), “Бджолиний Бог і Бджоленятко” (2009). Загалом його творчість для дітей вирізняється філософською глибиною, оригінальністю мислення та делікатною психологічністю.

Дитяча поезія В. Слапчука має образно-асоціативний характер і часто виходить за межі традиційної “дитячості”. Вірші спонукають до роздумів, розвивають здатність бачити незвичайне у звичайному. Автор використовує метафоричність, несподівані порівняння та інтелектуальну гру зі словом, формує у дітей відчуття краси мови та її глибинного змісту. Його поезія не лише розважає, а й м’яко вводить дитину у світ філософських істин і світобачення:

*Проспівали півні треті.
Вітрик плаче в очереті.
Скиглить Вітрик і гуде:
– Де ж моя матуся, де?*

*Йому лячно, йому страшно,
Бо маленький ще – вчорашній,
Лиш дали йому ім’я...
– Де матусенька моя?*

*І матусенька Вітриха
Заспіває пісню стиха.
Заспокоїть сина: – Ш-ша! –
Стане тихо в комишах*

(“Вітриків плач”)

Осібним особливим явищем творення живого багатовимірного художнього світу, в якому органічно поєдналися слово і барва, є видана 2005 року в луцькому ПВД “Твердиня” фігурна книжка-висічка у формі округлого буханця на вишиваному рушникові “Окраєць хліба” Василя Слапчука, в якій зібрано тематичні вірші для дітей про народження найсвятішого на Землі багатства – від зернини до хлібини. Авторську ідею максимально вдало зреалізував в оригінальному оформленні художник Олександр Качановський. По суті, малеча, батьки, вихователі дитсадочків і педагоги НУШ отримали в цьому проєкті своєрідну поетичну мініроповідь про те, як потрібно виховувати шанобливе ставлення й любов до Хліба. Динаміку цікавої й довірливої розмови передають навіть заголовки до представлених там віршів: “Хліб і сіль”, “Хліб

на столі”, “Ярина”, “Озимина”, “Тік”, “Млин”, “Пекарня”, “Злаки”, “Пшениця”, “Жито”, “Ячмінь”, “Рис”, “Овес”, “Дідух”, “Паска”, “Сухарики”, “Віршик продавця бубликів”, “Млинці”, “Торт”, “Окраєць хліба”. Фактично маємо готовий сценарій тематичного свята/ранку для дитячого садочка чи початкових класів школи. І тексти ті до геніального прості, зрозумілі дівторі, живі, доступні та щирі:

*В тата справи вельми гарні,
Він працює у пекарні.
Хоч в пекарні тій спекота,
Любить він свою роботу <...>.*

*Хліб пекти – робота вічна.
Чом дивуються зустрічні?
Хто принохається – ахне:
Тато завжди хлібом пахне.
 (“Пекарня”).*

У прозі для дітей письменник тяжіє до алегоричності та символізму. Його твори часто мають багатошаровий зміст: на поверхні – цікава історія, а в підтексті – роздуми про добро і зло, відповідальність, внутрішню свободу. Сюжети можуть поєднувати реальність і фантазію, створюючи особливий художній світ, у якому дитина вчиться мислити самостійно. І в поезії, і в прозі мова автора стримана, але насичена сенсами.

Отже, творчість Василя Слапчука для дітей орієнтована не лише на емоційне сприйняття, а й на інтелектуальний розвиток. Вона формує здатність до рефлексії, уяву та критичне мислення, пропонуючи дитині не готові відповіді, а простір для власних відкриттів, міркувань і умовиводів.

Одним з перших, хто після Л. Лежанської, Й. Струцюка та І. Чернецького в другій половині ХХ ст. почав розробляти дитячу тематику в сучасній українській літературі Волинського краю, був уродженець Дніпропетровщини, волинянин з 1960-х і аж до схилу літ, в минулому кадровий військовий і поет-фронтвик **Михайло Пронько (1922 – 2006)**. Кількісно художню творчість митця для наймолодших можна описати сімома збірками віршів та прози, як-от: “Де ночує грім” (1974), “Яшко з Решетняків” (1985), “Іринка і жаринка” (1995), “Андрійкова мандрівка” (1997), “Як Василько в Африку літав” (1998), “Смішинки для дитинки” (2001), “Похвалявся сірничок...” (2002). Його поезія в цьому сенсі й контексті була не стільки новаторською й експериментальною, скільки в усіх відношеннях традиційною, як і вся тодішня радянська література, з якої, власне, і виросла авторська творчість самого М. Пронька. Тексти письменника для дівтори загалом легкі, світлі, на теми природи, безтурботного дитинства, раннього виховання суспільних чеснот і поведінки, про дружбу, взаємини між дітьми, дитячі мрії та фантазії. Оповідання, казки, вірші М. Пронька для дітей здебільшого без зайвого дидактизму повчальні, образні, з

мистецької планки, не перевершили себе, завжди трималися однаково рівно в плинному творчому процесі й за свій вік, на жаль, так і не стали ані визначним, ані видатним явищем літературного життя.

Найбільш багатогранним і багатоісторасним з-поміж усіх митців Волині, які хай нечисленно, але цікаво творили для дітвори, був, мабуть, поет і прозаїк **Іван Чернецький (1935 – 2020)**. Він належав до старшого покоління письменників Лесиноного краю, але чи не єдиний серед когорти сучасників був однаково цікавий та зрозумілий і дітям, і дорослим. В його творчому доробку всього сім книг, адресованих малечі й не тільки, але всі вони однозначно відбулися як літературні явища, це: збірки оповідань і віршів “Зелені хатинки” (1978), “Незрозумілий цей Ілько” (1989), “Читаночки” (1992), “Що повіз автомобіль?” (1996), “Подарунок для Іванки” (2001), “Такої мами нема ні в кого” (2007), “Якого кольору вітер” (2011).

Творчість Івана Чернецького для дітей – це зразок витонченої художньої простоти та глибокої людяності, де кожен текст спрямований на емоційне виховання дитини. Його поетичні мініатюри, зокрема, зі збірки “Що повіз автомобіль?” та “Якого кольору вітер”, вирізняються особливим хистом до олюднення навколишнього світу, де звичайні предмети та явища природи набувають яскравих характеристик.

Про те, щоб зрозуміти, наскільки різнобічний у своїй поезії для дітвори письменник, досить зіставити два різножанрових тексти, навіть не вдаючись до будь-якого коментування їхнього змісту.

Іпостась перша – І. Чернецький-лірик:

*Втерся луг рукавом ріки
Й ліг спочити на теплі покоси.
І, складаючи сіно в драбки,
Бродить бусел червонобосий.*

*Та під сіном жабів катма,
Бо жаби люблять тільки воду,
І вилазять вони крадькома
На вечірню на прохолоду.*

*З лугу, з річки – ква-ква, ква-ква –
Чути жаб'ячий спів до ранку.
Навіть бусел не спить, бува,
Наслухаючи ту співанку
(“На лузі”).*

Іпостась друга. І. Чернецький-гуморист:

*Через поле, через ліс
Торбу сміху заєць ніс.*

*Спотикнувся, і на сніг
Висипався теплий сміх.*

*Розсмішив той сміх усіх,
Аж від сміху танув сніг.*

*І з горбочків до ріки
Посміялися струмки.
(“Теплий сміх”).*

Зрештою, проілюстрованими зіставленнями ні талант, ні багатопостасність митця не вичерпуються.

У творах І. Чернецького органічно поєднуються добрий гумор, любов до природи й увага до внутрішнього світу дитини. Автор уміє простою мовою говорити про важливі речі – дружбу, чесність, відповідальність – роблячи свої тексти цікавими й повчальними водночас, особливо це проступає в щемких і правдивих, безсумнівно, прожитих автором сюжетах й особистих історіях/долях юних персонажів оповідань і новелет про дітей війни (книги “Незрозумілий цей Ілько”, “Подарунок для Іванки”, “Такої мами немає ні в кого”).

Аналізуючи ґрунтовно цілий пласт цієї художньої творчості письменника, волинський літературознавець Ігор Ольшевський писав так: “...із другої половини 80-х (1980-х, – М. М.) Іван Чернецький почав цікаво заявляти про себе у прозі, зокрема, дитячій (“Незрозумілий цей Ілько”, 1989). З часом голос митця в новому жанрі ставав усе впевненішим, твори – змістовно розмаїтішими, часто-густо виходячи за рамки дитячої тематики. <...>. Читаючи оповідання та новели вищезгаданої збірки, не можемо не подивуватися вмінню автора не просто вихопити з життя хвилюючий епізод, а й змусити читача співпереживати разом із героями, його здатності побачити небуденне в буденному” (Ольшевський, 2022).

Далі дослідник розвиває і конкретизує думку про те, що “жанр новелети, до якого нерідко звертається автор, вимагає особливої майстерності – далеко більшої, аніж при написанні традиційних оповідань чи новел: від письменника вимагається одночасно і граничної стислості, й завершеності, об’ємності зображення – кількома штрихами потрібно окреслити ситуацію або ж характер героя” (Ольшевський, 2022).

Про художню майстерність І. Чернецького-новеліста, а це передовсім твори-спогади про повоєнне дитинство автора, Ігор Ольшевський говорить так: “З ким би не зустрічались ми у книзі – чи то з Серафимом Мельником, котрий рятує життя своєму, здавалось би, ворогу (й колишньому другові) Тихону Швецю, чи з таким же колгоспником Ковалюком <...>, якого безпідставно звинуватили у крадіжці (“Самосуд”), а чи школяр Ромко Антонюк (“Такої мами нема ні в кого”, “Подарунок для Іванки”), чий образ <...> позначений певною

автобіографічністю <...> – все це персонажі, яким віриш і яким співчуваєш...” (Ольшевський, 2022).

Розглянувши потужний пласт поетичної та прозової творчості І. Чернецького для дітей й опираючись на авторитетну думку побратима письменника, літературного критика І. Ольшевського, доходимо закономірного й прогнозованого висновку, що митець, пишучи для свого покоління “дітей війни” чи для нащадків, до серця яких він таки зумів підібрати ключі, був однаково вправним в обох родах літератури і своїми щирими одкровеннями зумів відкрити душу своєму, а іншого й не бажав дошукуватися, довірливому читачеві.

У цій публікації ми оглянули позірно лише шість персоналій найбільш плідних на означеному поприщі українських письменників Волинського краю, які причетні до творення в регіоні літератури для наймолодших. Таких митців загалом на сьогодні набереться близько пів сотні, і кожен по-своєму цікавий, по-своєму оригінальний, по-своєму талановитий. Тому дати вичерпну характеристику геть усієї авторської плеяди митців ми наразі не ставили й не мали на меті, бо це тема осібного наукового аналітично-оглядового дослідження вже іншого характеру чи плану, аніж пропоноване.

Відтак тут якраз задля об’єктивності наукового пошуку доречно розглянути ще один досить важливий і потрібний аспект досліджуваної проблеми.

Розмова про дитячу літературу Волині як творчий феномен була б принципово однобічною й тенденційною без визначення місця та внеску художників краю в репрезентацію широкого письменницького доробку для дитячої читацької аудиторії, адже будь-яке адресне видання для наймолодших – це передовсім тісна співпраця майстра слова і майстра пензля і/чи олівця, а тепер і планшета, які завжди працюють посполу, тісно взаємодіють і взаємодоповнюють одні одних у змістовій, ідейній, художній, виражальній, естетичній і навіть виховній (дидактичній) складовій. У різний час візуалізації найрізноманітніших письменницьких задумів для малечі та юнацтва активно сприяли такі митці з волинською пропискою, як Наталя Булеца, Микола Волошин, Андрій Гупало, Володимир Камінський, Олександр Качановський, Світлана Костукевич, Анатолій Костюк, Тетяна Кравченко, Микола Кумановський, Наталя Кумановська, Олег Лучик, Ольга Мединська, Валентина Михальська, Людмила Пантелеєва, Григорій Різник, Ірина Романюк, Геннадій Тарасенко, Олена Тоцька, Леонід Хведчук, Юрій Черняк та ін. Фактично кожна їхня книга, народжена у творчому тандемі з колегами з письменницького цеху, – то, без перебільшення, художнє явище, витвір мистецтва, маленький шедевр. Назвемо, з огляду на обмежений обсяг нашої публікації, лише найголовніші й найважливіші з таких обопільних книжкових проєктів, причому одразу задля об’єктивності зауважимо, що то далеко не вичерпний список художніх робіт і самих волинських ілюстраторів на цьому поприщі:

Наталія Булеца – “Волинська абетка” Й. Струцюк, “Розбишацькі рими” М. Мартинюк, “Гороскоп для Мурка” і “Казка про Джмелика-мандрівника” А. Махонюк;

Микола Волошин – “Незвичайний мотоцикліст”, “Як звірі борщ варили” Ф. Мандзюк, “Як Васько в Африку літав” М. Пронько, “Миколайчики” В. Простопчук, “Воронько”, “Помста козацька” Й. Струцюк;

Андрій Гупало – “Манюня і Марципан”, “Силует на вежі” Н. Гуменюк, “Під мурами твердині” М. Мартинюк;

Володимир Камінський – “Ярмарок у лісі” Ф. Мандзюк, “Дивниця” М. Онуфрійчук, “Йде у гості Миколай” Й. Струцюк;

Олександр Качановський – “Стежина (Волинська читанка)”; “Боні і підземна ріка”, “Веселка для веселика”, “Де гуляє Крокотам?”, “Казка про козака Ярка та Яринку-Живинку”, “Яка мама в Крокотама?”, “Сорочина для сороки” О. Криштальська, “Грибний дощ” М. Мартинюк, “Миколаєва ніч”, “Окраєць хліба” В. Слапчук, “Головний замок України”, “Оповідання з давньої історії Луцька” П. Троневиц;

Світлана Костукевич – “Як у картоплі народились картоплята” Н. Горик, “Небесні квіти”, “Павутинка”, “Сонячна дівчинка” К. Корецька;

Анатолій Костюк – “Маленьке диво”, “Мереживо чудес” С. Костюк;

Тетяна Кравченко – “Буслик хоче до Світязя”, “Загадковий дирижаблик”, “Зайчик полем чеберяє”, “Лелеча фортеця”, “Літо з амазонками”, “Перекотиняв”, “У Янгола під крилом”, “Як черепаха в чаплі чаювала” Н. Гуменюк;

Микола Кумановський – “Що повіз автомобіль?” І. Чернецький;

Наталія Кумановська – “Чому місяць усміхається” Т. Юхимчук;

Олег Лучик – “Неправильні правила поведінки”, “Чому корова кольорова?”, “Чотири чортики пошили шортики” Костя Волиняка (Ф. Мандзюк);

Ольга Мединська – “Господарочка”, “Казочки і колісанки для Максимка і Оксанки” Н. Горик, “Якого кольору вітер” І. Чернецький;

Валентина Михальська – “Загадайлівка” М. Онуфрійчук, “Давай дружити!”, “Мартинове щедрювання” В. Штинько;

Людмила Пантелєєва – “Ангелик на долоньках” Н. Гранич, “Маленький український ангел” К. Корецька, “Бджолиний Бог і Бджоленятко” В. Слапчук;

Григорій Різник – “Сондарунчик йде до тебе” Т. Юхимчук;

Ірина Романюк – “Пташині історії” А. Бурнейко, “На святого Миколая” М. Мартинюк, хрестоматія “ЧИТАЙ ПРО РІДНИЙ КРАЙ”;

Геннадій Тарасенко – “Чапики-чалапики” Н. Гуменюк;

Олена Тоцька – “Воронько”, “Крилата квітка”, “Лісовий гість” Й. Струцюк;

Леонід Хведчук – “Батько Рік і дванадцять синів” В. Гей, “Сонячний зайчик” М. Онуфрійчук;

Юрій Черняк – “Такої мами немає ні в кого” І. Чернецький.

Завдяки високому професіоналізму художників-ілюстраторів, їхньому креативному підходу до втілення задумів, нестандартному, подекуди “дитинному”, мисленню, баченню й вирішенню творчих завдань, повній налаштованості й відкритості до взаємодії з колегами-письменниками майже всі ці видання стали справжніми взірцями волинської книжкової культури. Незаперечно, то яскравий приклад результативної співпраці митців різних культурно-мистецьких сфер, від чого тільки виграв юний читач.

Отже, підсумовуючи сказане вище, маємо всі підстави розглядати творчий феномен української дитячої літератури в контексті загальнонаціонального розвитку літературного процесу в Україні, де надзвичайно важливим є конгломерат і мистецька співпраця письменників і художників-ілюстраторів, спрямовані на прикінцевий ефект і результат дитячого читання, будь це початкові самостійні досвідні дитячі спроби в цьому напрямку, традиція сімейного читання, перші читацькі навички, набуті в закладах дошкільної освіти та виховання, чи уроки літературного читання в 1–4-х класах за програмою НУШ тощо.

Тривалий час з різних причин якісний та кількісний склад і персоналії літературного процесу на Волині висвітлювалися назагал неповно, до певної міри навіть відчутно тенденційно. Одним митцям відводилася надмірна увага щодо популяризації їхньої творчості, деякі інші лишалися у свого роду тіні, ігноруванні, замовчуванні, забутті. Зрозуміло, для цього були свої об’єктивні та суб’єктивні підстави, а можливо, й упередження. Остаточо розставити всі крапки над *i* в цій історії лишається справою часу. Та ж сама участь не оминула і наших краян – авторів, які творили для дітей, а з огляду на те, що за останні два-три десятиліття творчий потенціал красного письменства на Волині помітно омолодився й кількісно зріс, змінилися концептуальні підходи до аналізу сучасного українського літературного процесу в регіоні, і це неупереджено висвітлили укладачі хрестоматії дитячих творів “ЧИТАЙ ПРО РІДНИЙ КРАЙ” (Мартинюк & Мартинюк, 2026), є велика надія, що справа таки зрушить з мертвої точки в напрямку об’єктивації й належного висвітлення та вивчення в освітньому процесі. Відтак це привід для подальшого ґрунтовного наукового розгляду й аналізу на перспективу, ми ж тільки окреслили основні орієнтири самої проблеми, створили реальне підґрунтя для послідовників, які врешті зможуть остаточно закрити цю тему.

ВИСНОВКИ

Отже, дитяча література Волині постає як унікальний творчий феномен, самобутній і вагомий складник загальноукраїнського літературного процесу, що формується на перетині локальної традиції та національного канону і є органічним нашаруванням різних видів мистецтв, передовсім – словесного й

образотворчого. Попри тривалу фрагментарність і певну тенденційність у висвітленні персоналій і творчих здобутків красного письменства регіону, сучасний етап розвитку літературного процесу в нашому краї характеризується активним переосмисленням, систематизацією й науковим упорядкуванням цього літературного масиву. Творчість письменників краю – як класиків, так і сучасників – засвідчує жанрово-тематичне розмаїття та зростання, опертя на фольклорні джерела та водночас відкритість до пошуку й опанування нових художніх форм і смислів. Це дає підстави говорити про Волинь як про повноцінний потужний осередок творення якісної національної дитячої літератури, що потребує подальшого ґрунтовного дослідження й активного впровадження в освітній і культурний простір України.

Conflict of interest: The authors declare no conflict of interest.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

- Бабійчук, Т. (2025). Дитяча література Древлянського краю (Житомирщина). *Дитяча література: інтердисциплінарний дискурс*, 2 (2), 100 – 122. <https://doi.org/10.15330/clid.2.2.100-122>
- Вітюк, В. В. (Уклад.). (2019). *Сучасна дитяча література Волині: Навчальний посібник для учнів початкової школи*. ПрАТ “Волинська обласна друкарня”.
- Вітюк, В. В., & Данилюк, О. К. (2015). *Сучасна література Волині для дітей: Хрестоматія для учнів початкової школи*. ПП Іванюк В. П.
- Гарачковська, О. О. (Упоряд.). (2011). *Українська література для дітей: Хрестоматія*. ВЦ “Академія”.
- Горбач, Н. В. (2019). Література рідного краю: можливості та перспективи у початковій школі. *Logos. The results of scientific mind's development*, 2, 50 – 54. <https://doi.org/10.36074/22.12.2019.v2.15>
- Зайцева, К. (2013). Дитяча література у системі сучасного українського літературознавства. *Філологічні семінари*, 16, 305 – 310. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fils_2013_16_39.
- Згранець, М. В., Тарасюк, Т. М. (2026). *Абетка рідного краю: у кожного письменника своя Волинь*. Методичний poradnik для проведення уроків української мови та літератури. ФОП Мажула Ю. М.
- Качак, Т. (2017). Сучасна українська література для дітей та юнацтва як зміст літературної освіти. *Гірська школа Українських Карпат*, 2017, 17, 161 – 165. <https://lib-repo.pnu.edu.ua/handle/123456789/2065>
- Качак, Т. (2025). Українська література для дітей та юнацтва (3-тє вид., доповн.). ВЦ “Академія”.
- Клочек, Г. (2017). Літературна освіта в Новій українській школі: стратегія і тактика реформування. *Дивослово*, 1, 7 – 11.
- Ковальчук, Г. Г., & Коробчук, С. А. (1997). *Стежина (Волинська читанка): Навчальний посібник для початкової школи*. Вежа.
- Кондратович, О., Конкевич, Л., & Мевлютова, Н. (Упоряд.). (1999). *Література рідного краю. Волинь: Хрестоматія 5 – 6 кл.* Волинська обласна друкарня.
- Кузьменко, В. (Ред.) (2017). *Історія української літератури ХХ – поч. ХХІ ст.* (Т. 3). ВЦ “Академія”.

- Мартинюк, М. (2016). Твори Олени Пчілки у формуванні моральних цінностей української дитини. У *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Леся Українка і родина Косачів в історії та культурі України та Волині: Матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф.* (Вип. 57, с. 133 – 135).
- Мартинюк, М. І., & Мартинюк, Л. П. (2025). Формування канону класичної української дитячої літератури: волинський текст та контекст. *Волинь філологічна: текст і контекст: науковий журнал*, 40, 148–163. <https://doi.org/10.29038/2304-9383.2025-40.mar>
- Мартинюк, М. І., & Мартинюк, Л. П. (Упоряд.). (2026). *ЧИТАЙ ПРО РІДНИЙ КРАЙ: Хрестоматія дитячої літератури українських письменників Волині*. ПВД “Твердиня”.
- Мацюк, З. С. (2025). *Волинські письменники у колі дитячого читання : хрестоматія для 5–6 класів*. Вежа-Друк.
- Морщавка, Ю. (Упор.). (2020). *Сучасна література рідного краю: Посібник*. Соняшник.
- Новаківська, Л. (2021). “Молода Україна” Олени Пчілки та її погляди на проблеми дитячого читання. *Міжнародний культурний портал Експеримент*. <https://md-eksperiment.org/post/20211010-moloda-ukrayina-oleni-pchilki>
- Ольшевський, І. Е. (2022). Новелети Івана Чернецького. У І. Е. Ольшевський, *Із калейдоскопа десятиліть: Рефлексії запізнілого вісімдесятичника* (Том 1, с. 141 – 142). Терен.
- Письменники Волині – дітям. (Б. д.). http://www.librcs.lutsk.ua/writers_to_children/
- Рисак, О. О., Тирак, О. П., & Прихода, Г. М. (Укл.). (2000). *Література рідного краю: Збірник методичних матеріалів*. Волинська обласна друкарня.
- Хомич, М. М. (Упоряд.). (2003). *Уроки рідного слова. Письменники Волині – дітям*. Волинська обласна друкарня.
- Чайковський, Б. Й. (Упоряд.). (1984). *Веселка: Антологія української літератури для дітей* (Т. 2). Веселка.
- Чайковський, Б. Й. (Упоряд.). (2005). *Дивосвіт “Веселки”: Антологія літератури для дітей та юнацтва* (Т. 3). Веселка.

REFERENCES

- Babychuk, T. (2025). Children's literature of Drevlyan region (Zhytomyr region)]. *Children's Literature: Interdisciplinary Discourse*, 2(2), 100 – 122. <https://doi.org/10.15330/clid.2.2.100-122> [in Ukrainian].
- Narachkovska, O. O. (Ed.). (2011). *Ukrainska literatura dlia ditei: Khrestomatiia* [Ukrainian children's literature: An anthology]. VC “Academia” [in Ukrainian].
- Horbach, N. V. (2019). Literatura ridnoho kraiu: mozhlyvosti ta perspektyvy u pochatkovii shkoli [Literature of the native land: opportunities and prospects at elementary school]. *Logos. The Results of Scientific Mind's Development*, 2, 50 – 54 [in Ukrainian].
- Kachak, T. (2017). Contemporary Ukrainian literature for children and youth as the content of literature education. *Mountain School of the Ukrainian Carpathians*, 17, 161 – 165. <https://lib-repo.pnu.edu.ua/handle/123456789/2065> [in Ukrainian].
- Kachak, T. (2025). *Ukrainska literatura dlia ditei ta yunatstva* [Ukrainian literature for children and youth] (3rd ed.). VC “Akademiia” [in Ukrainian].
- Khomych, M. (Ed.). (2003). *Uroky ridnoho slova. Pysmennyky Volyni – ditiam* [Lessons of the native language. Writers of Volyn – for children]. Volyn Regional Printing House [in Ukrainian].
- Klochek, H. (2017). Literaturna osvita v Novii ukrainskii shkoli: stratehiia i taktyka reformuvannia [Literature education in the New Ukrainian School: strategy and tactics of reform]. *Dyvoslovo*, 1, 7 – 11 [in Ukrainian].

- Kondratovych, O., Konkevych, L., & Mevlyutova, N. (Eds.). (1999). *Literatura ridnoho kraiu. Volyn: Khrestomatiia 5 – 6 kl.* [Literature of the native land. Volyn: Textbook for grades 5 – 6]. Volyn Regional Printing House [in Ukrainian].
- Kovalchuk, G. G., & Korobchuk, S. A. (1997). *Stezhyna (Volynska chytanka): Navchalnyi posibnyk dlia pochatkovoï shkoly* [Footpath (Volyn reading book): Educational textbook for primary school]. Vezha [in Ukrainian].
- Kuzmenko, V. (Ed.). (2017). *Istoriia ukrainskoi literatury XX – poch. XXI st.* [History of Ukrainian literature of the 20th – early 21st centuries] (Vol. 3). VC “Academia” [in Ukrainian].
- Martyniuk, M. (2016). *Tvory Oleny Pchilky u formuvanni moralnykh tsinnosti ukrainskoi dytyny* [Works of Olena Pchilka in the forming moral values of the Ukrainian child]. In *Past and Present of Volyn and Polissya. Lesya Ukrainka and the Kosach Family in the History and Culture of Ukraine and Volhynia: Materials of the VIII All-Ukrainian Scientific-Practical Conference* (Vol. 57, pp. 133 – 135) [in Ukrainian].
- Martyniuk, M. I., & Martyniuk, L. P. (2025). The formation of the canon of classical Ukrainian children's literature: Volyn Text and Context. *Volyn Philologically: Text and Context*, 40, 148 – 163. <https://doi.org/10.29038/2304-9383.2025-40.mar> [in Ukrainian].
- Martyniuk, M. I., & Martyniuk, L. P. (Eds.). (2026). *CHYTAI PRO RIDNYI KRAI: Khrestomatiia dytiachoi literatury ukrainskykh pysmennykiv Volyni* [READ ABOUT YOUR NATIVE LAND: A reader's digest of children's literature by Ukrainian writers of Volyn]. PVD “Tverdnyia” [in Ukrainian].
- Matsiuk, Z. S. (2025). *Volynski pysmennyky u koli dytiachoho chytannia: Khrestomatiia dlia 5–6 klasiv* [Volyn writers in the children's reading circle: A reading book for grades 5 – 6]. Vezha-Druk [in Ukrainian].
- Morshchavka, Yu. (Ed.). (2020). *Suchasna literatura ridnoho kraiu: Posibnyk* [Modern literature of the native land: A manual]. Sunflower [in Ukrainian].
- Novakivska, L. (2021). “*Moloda Ukraina*” Oleny Pchilky ta yii pohliady na problemy dytiachoho chytannia [“Young Ukraine” by Olena Pchilka and her views on the problems of children's reading]. *Experiment*. <https://md-eksperiment.org/post/20211010-moloda-ukrayina-oleni-pchilki>
- Olshevsky, I. E. (2022). *Novelety Ivana Chernetskoho* [The Short Stories of Ivan Chernetsky. Olshevsky. In I. Olshevsky. *Iz kaleidoskopa desiatylit: Refleksii zapizniloho visimdesiatnyka* [From the Kaleidoscope of Decades: Reflections of a Belated Eighth-Decimalist] (Vol. 1, pp. 141–142). Teren [in Ukrainian].
- Pysmennyk Volyni – ditiam* [Writers of Volyn – for children]. (n.d.). http://www.librcs.lutsk.ua/writers_to_children/
- Rysak, O. O., Tyrak, O. P., & Prykhoda, G. M. (Eds.). (2000). *Literatura ridnoho kraiu: Zbirnyk metodychnykh materialiv* [Literature of the native land: Collection of methodological materials]. Volyn Regional Printing House.
- Tchaikovsky, B. Y. (Ed.). (1984). *Veselka: Antolohiia ukrainskoi literatury dlia ditei* [Veselka: Anthology of Ukrainian children's literature] (Vol. 2). Veselka.
- Tchaikovsky, B. Y. et al. (Eds.). (2005). *Dyvosvit “Veselky”: Antolohiia literatury dlia ditei ta yunatstva* [The wonderful world of “Veselka”: An anthology of literature for children and young adults] (Vol. 3). Veselka.
- Vityuk, V. V. (Comp.). (2019). *Suchasna dytiacha literatura Volyni: Navchalnyi posibnyk dlia uchniv pochatkovoï shkoly* [Modern children's literature of Volyn: An educational textbook for primary school children]. PrAT “Volyn Regional Printing House”.
- Vityuk, V. V., & Danylyuk, O. K. (2015). *Suchasna literatura Volyni dlia ditei: Khrestomatiia dlia uchniv pochatkovoï shkoly* [Modern literature of Volyn for children: A reading book for primary school students]. PP Ivanyuk V. P. [in Ukrainian].

- Zaitseva, K. (2013). Dytiacha literatura u systemi suchasnoho ukrainskoho literaturoznavstva [Children's literature in the system of modern Ukrainian literature studies]. *Filolohichni seminary* [Philological seminars], 16, 305 – 310. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fils_2013_16_39 [in Ukrainian].
- Zgoranets, M. V., & Tarasyuk, T. M. (2026). *Abetka ridnoho kraiu: U kozhnoho pysmennyka svoia Volyn* [The alphabet of our native land: Every writer has their own Volhynia. A methodological guide]. FOP Y. M. Mazhula.

Mykola Martyniuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philology, Teacher-Methodologist, Comunal Higher Educational establishment “Lutsk Pedagogical Institute” of the Volyn Regional Council, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2651-7369>

E-mail: litmapavolyni@gmail.com

Мартинюк, М. (2026). Дитяча література Волинського краю як творчий феномен. *Дитяча література: інтердисциплінарний дискурс*, 3 (1), 80 – 103.

У пропонованій оглядовій науковій статті вперше здійснено комплексний аналіз особливостей і динаміки формування та розвитку дитячої літератури Волині як творчого феномена в проекції на персональний склад її творців загалом та індивідуальні творчі характеристики доробку окремих представників. Обґрунтовано основні підходи до визначення й концептуального змістового наповнення поняття “письменник Волинського краю”. Запропоновано типологію письменницької диференціації за ступенем і характером їхньої причетності до Волині як регіону, невід’ємної й органічної складової великої національної літератури із врахуванням багатовимірності літературного процесу та міжрегіональних зв’язків представлених в ньому митців.

Окреслено еволюцію наукового осмислення й систематизації дитячої літератури краю – від поодиноких авторських спроб кінця ХХ століття до сучасних концептуальних видань, зокрема, хрестоматії “ЧИТАЙ ПРО РІДНИЙ КРАЙ”. Розвиток дитячої літератури Волині розглянуто в межах трирівневої парадигми (“класика” – “світочі” – “сучасники”), що відображає історичну динаміку літературного процесу. Особливу увагу приділено сучасному етапу письменницької художньої творчості для дитячої аудиторії, який характеризується розширенням кола авторів, жанрово-стильовою різноманітністю й активним зверненням і апеляцією до фольклорних традицій і джерел.

Проаналізовано доробок провідних представників регіональної дитячої літератури, зокрема, Надії Гуменюк, Йосипа Струцюка, Ніни Горик, Василя Слапчука Михайла Пронька, Івана Чернецького. Їхні твори є взірцем високого художнього рівня, жанрового багатства та органічного поєднання народнопоетичних традицій з оригінальними авторськими елементами. Зроблено висновок про вагомий внесок волинських письменників у загальноукраїнський літературний процес і формування сучасного канону дитячого читання.

Ключові слова: дитяча література, літературний процес, творчий феномен, письменник, художнє слово, хрестоматія, художня майстерність, жанрово-тематичний діапазон, Волинь, рідний край, читацька аудиторія.

Martyniuk, M. (2026). Children's Literature in Volyn Region as a Creative Phenomenon. *Children's literature: Interdisciplinary Discourse*, 3 (1), 80 – 103.

Received: February 07, 2025; **Accepted:** Mart 29, 2026; **Published:** April 30, 2026.